

on the interpretation of material and procedural norm of law concerned not only at acts of cassation. But also at act of other courts is executed implicitly. Legal conclusion of Supreme Court of Ukraine should be obligatory also for every governmental body.

The plebsological philosophically-legal cognition of elite and nation's historical role provides with the opportunity to conclude that Ukrainian nation requires the patriotic political elite that would link Ukrainian identity with combat for social and national justice, that would treat respectfully life, rights and freedoms of humans, ensure the equity of rights and law, to keep the supremacy of law. Without such and elite the nation cannot survive.

Key words: the plebsological philosophical and legal dimation; processes of state building with participation of the nation; the national state.

УДК 340.13

О. В. МИНЬКОВИЧ-СЛОБОДЯНИК

ЦІННІСНІ ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Зроблено спробу визначити спільні цінності для правової та політичної культури. Відомо, що правова і політична культура самі є цінностями, але їм притаманні й власні цінності. У відповідності з цим визначено, що спільними цінностями для правової та політичної культури є справедливість, свобода, рівність, громадянське суспільство, відповідальність та легітимність.

© МИНЬКОВИЧ-СЛОБОДЯНИК Олена Василівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Миколаївського інституту права Національного університету «Одеська юридична академія»

Ключові слова: правова культура, політична культура, цінності, свобода, рівність, справедливість, громадянське суспільство, політика, право.

Минькович-Слободяник Е. В. Ценностные основы правовой и политической культуры

Осуществлена попытка определить общие, основоположные ценности для правовой и политической культуры. Известно, что правовая и политическая культуры сами являются ценностями нашего общества, но, не смотря на это, им присущи и собственные «внутренние» ценности. В соответствии с этим определено, что к основным общим ценностям правовой и политической культуры можно отнести справедливость, свободу, равенство, гражданское общество, ответственность и легитимность.

Ключевые слова: правовая культура, политическая культура, ценности, свобода, равенство, справедливость, гражданское общество, политика, право.

Minkovych-Slobodyanyk Olena. Value Outlines of Political and Legal Culture

The present article is an attempt to define and to analyze some values mutual for legal and political cultures. The Ukrainian society's today can be characterized as the age of value reassessment, when the people turns away from material wealth and towards spiritual one under the pressure of changes in social processes. Values emerge in various domains of our life: political, legal, environmental, economic, social one, and depend, as we believe, on the quality of these domains, as well as on the level of the society's «readiness» to realize them and to promote development in this field. The way civil society puts its customary values into practice tells us about the level of the country's development on the whole.

Розвиток суспільства нерозривно пов'язаний з цінностями, які в ньому функціонують. Кожній історичній епосі в залежності від ступеня культурного розвитку суспільства притаманне певне коло цінностей. Сьогодення українського суспільства можна охарактеризувати як епоху переоцінки цінностей, коли соціум від матеріальних благ починає повертатися в бік духовних благ під тиском трансформації суспільних процесів. Цінності виникають у різних площинах нашого життя: політичній, правовій, екологічній, економічній, соціальної і залежать, на нашу думку, від якості даних площин, ступеня «готовності» суспільства до їх втілення. В залежності від того, як громадянське суспільство втілює в життя прийняті в ньому цінності, можна говорити про ступінь розвитку самої країни. Досить влучним є твердження з цього приводу А. Пасхавера: «...цінності та переконання звичайних людей є визначальним фактором різниці у розвитку країн»¹. Безумовно всі вони в основному відображаються в рамках культури як суспільного явища, без якого неможливе формування соціуму.

Метою даної статті є дослідження спільних для правової та політичної культури цінностей, які впливають як на їх формування, так і на громадянське суспільство й державу в цілому.

В аксіології права, як і в політичній аксіології досить часто досліджуються питання цінностей як права, так і політики, зокрема, такими вченими як: І. Гердер, С. Денисюк, Г. Кельзен, С. Кострюков, В. Нерсесянц, А. Пасхавер та ін.

Філософ Й. Гердер відзначав: «Немає нічого менш визначеного, ніж слово «культура», і не має нічого більш оманливого, ніж застосовувати її до цілих століть і народів. Як мало культурних людей у культурному народі! І в яких рисах потрібно відшукувати культурність?»². Ця теза є актуальною і сьогодні, оскільки будь-яке суспільство починається з культури, при чому на різному шаблі його розвитку культура суспільства є різною. В процесі трансформації

суспільства змінюється і його культура, при зміні поколінь відбувається зміна цінностей. Культура сама по собі є цінністю, або як влучно зазначив Б. Шубняков: «Культура – важлива форма існування цінності»³. Якщо говорити про культуру і процес державотворення, то перш за все треба вести мову про правову й політичну культуру, які є його основою. Правова і політична культура є цінністю будь-якого суспільства, але їм притаманні і власні цінності. Відомо, що правова й політична культура є достатньо стійкими системами, в основу яких входять правові й політичні цінності. В свою чергу політичні і правові цінності є тими регуляторами, що формують правову й політичну свідомість кожного індивіда, групи, соціуму. Вони є визначеними і досить сталими, але при цьому змінними величинами, які трансформуються в процесі розвитку індивіда, групи або суспільства. Саме через визначення базових цінностей можна побачити стан розвитку суспільства. Цінності є еством суспільства, в той час як культура виступає його цементуючою основою.

Говорячи про цінності, цілком логічним є почати з усвідомлення самої категорії «цінність». У сучасній аксіології переважає погляд, згідно якого цінності – це предмети, явища і їх характеристики, що задовольняють людські потреби. Цінність – це річ, а не явище, узятє саме по собі, безвідносно до людини. Цінності – це речі, звернені до людини. У цьому сенсі цінністю не є сам предмет (матеріальний або духовний, природний або суспільний, дійсний або уявний), цінність – це предмет у його взаємозв'язку людиною, з огляду на його значимість для людини. Це пояснює твердження деяких авторів про те, що цінність характеризується певною діалектичною подвійністю, що вона є рівнодіючою об'єкта і суб'єкта⁴. Але всі погоджуються в тому, що цінності є критерієм суб'єктивного, оскільки вони залежать від суб'єкта оцінювання – людини. Правова і політична культури з точки зору аксіологічного підходу становлять собою систему правових і політичних цінностей, що розвиваються і відповідають

рівнюдосягнутого людством правового і політичного прогресу, відображають у правовій і політичній формі найважливіші соціальні цінності, які впливають на якісний стан і спосіб як правового, так і політичного життя особистості та суспільства. Правові і політичні цінності становлять стрижень ціннісно-нормативних орієнтацій правової і політичної свідомості та правової і політичної культури і слугують головним чинником соціокультурної інтеграції⁵.

Якщо говорити про цінності в рамках правової та політичної культури, то вони відображаються крізь родові поняття – «право» і «політика». Так, під цінністю права розуміється його спроможність служити як метою, так і засобом задоволення науково обґрунтованих, соціально справедливих загальнолюдських потреб, інтересів громадян та їх об'єднань. Це і є тією суттю, що дозволяє праву залишатися самим собою. Цінність права є багато аспектною категорією, в якій неможливо чітко визначити межі та елементи структури. Так, типовим є поділ в залежності від концепцій праворозуміння⁶. Стосовно визначення сутності поняття «політичні цінності», то під ними, як правило, розуміють політично значущі явища, процеси, предмети, основи, сторони політичного життя і феномени політичної свідомості. Звичайно, кожна конкретна історична суспільна форма може характеризуватися специфічним набором та ієрархією цінностей, система яких виступає в якості найбільш високого рівня соціальної регуляції. Можна стверджувати, що політичні цінності – це узагальнені уявлення, які постають як політичні ідеали, основоположні принципи політичного мислення, що є ідеальними критеріями оцінки й орієнтації суб'єктів у політичній діяльності. Політичні цінності є продуктом політичного досвіду конкретного суспільства, тому вони різняться в різних суспільствах. Крім того, вони є відносними, оскільки залежать від умов життєдіяльності конкретної соціальної спільноти. Іншими словами, з одного боку, політичні цінності виробляються в історичному досвіді людей, а з іншого, – втілюються

й мають прояв як у позасуб'єктно існуючих станах політичної реальності, так в суб'єктних її формах, що визначають цілеспрямування, стратегію політичної діяльності⁷. Підсумовуючи вище викладене, думається, що цінності права, як і політичні цінності, мають абсолютно схожу сутність, оскільки різняться лише сферами виникнення. Відтак під політико-правовими цінностями розуміють узагальнені уявлення, які є за своєю суттю політико-правовими ідеалами, що включають у себе основоположні принципи політико-правового мислення, спроможні служити як метою, так і засобами задоволення політико-правових потреб суспільства, оскільки є продуктом його політико-правового досвіду, який різниться в залежності від ступеня розвитку конкретно взятого соціуму.

Політико-правові цінності формують політико-правову свідомість індивіда, групи або соціуму, а відтак виступають структурним компонентом політичної і правової культур суспільства. Відповідно розуміння політичних цінностей і цінностей у праві, яким надають перевагу різні категорії населення України, дасть змогу сформувати монолітне суспільство, яке не стане «жертвою» інспірованих ззовні інших культурних світоглядів, типу «руського мира», адже політичні цінності як і цінності в праві, є продуктом правового і політичного досвіду суспільства. Але вони можуть бути різними, навіть діаметрально протилежними, хоч і напрацьовані одним соціумом, в залежності від рівня і умов життєдіяльності до яких відноситься та чи інша група даного соціуму⁸. Тому варто визначити спільні усталені цінності, які притаманні як правовій, так і політичній культурі нинішнього соціуму практично в усіх категоріях населення. На нашу думку, до таких цінностей можна віднести: свободу, справедливість, рівність, відповідальність, легітимність, громадянське суспільство. Проаналізуємо деякі з них.

Мабуть, однією з найважливіших цінностей і в праві, і в політиці є свобода. Начебто це явище є досить простим, але вся складність

полягає в тому, що ніхто достеменно не може сказати, що таке свобода, але всі відразу розуміють коли вона утискається, віднімається, змінює свої межі. Свобода, як цінність, є дуже складним явищем, яке в різні епохи, в різних культурах сприймалося по-різному. В античній філософії (Сократ, Платон) йдеться, насамперед, про свободу і волю, далі про свободу від політичного деспотизму (Арістотель, Епікур) і свободу як драму людського існування (епікурейці, стоїки, неоплатонізм)⁹. У природно-правових концепція Нового часу свобода трактувалась як абсолютна цінність і основа всіх природніх прав людини. Ш. Монтеск'є в роботі «Про дух законів» писав: «немає слова, яке отримало б стільки різноманітних значень і справляло б настільки різне враження на розум, як слово «свобода». Одні називають свободою легку можливість скидати того, кого наділили тиранічною владою; інші – правом обирати того, кому вони повинні коритися, треті – правом носити зброю і чинити насилля; четверті бачать її в привілеї скорятися під управлінням людини своєї національності або підкорятися своїм власним законам»¹⁰.

Г. Кельзен вважає, що «навіть у рамках тоталітарного правопорядку існує певна невиражена свобода. «Це не природне право, що народжується разом з людиною, а наслідок технічної обмеженої можливості позитивного регулювання людської поведінки. Ця сфера свободи може вважатися гарантованою в правовому відношенні до тієї межі, до якої правопорядок забороняє втручання в неї»¹¹.

Простір свободи – це своєрідний Всесвіт, у якому людина належить сама собі і може приймати будь-які рішення, які стосуються її. Свобода виступає як сфера людської діяльності, в якій суспільна організація нічого не забороняє й нічого не наказує, відтак у цій сфері люди можуть вибирати те, що хочуть, не наражаючись на репресії. Для того, щоб визначити межі свободи й відповідальності, уникнути надмірних моральних претензій, повинна існувати якась «надлюдська» інстанція, яка не залежала б від чийось особистих уявлень

і уподобань, відчіїєсь окремої волі чи сваволі. Саме таку інстанцію уособлює закон іособливою мірою – Конституція. Її призначення чітко визначити принципосоціального співіснування людей у демократичному суспільстві¹². Непорушністьконституційних засад дає змогу зробити соціальний порядок і взаємнепорозуміння незалежними від того, який саме Президент стоїть на чолі державиабо яка партія здобула більшість у парламенті. Саме тому правова державаповинна визнавати право свободи, адже як організація, що піднімається надусіма громадянами, не поглинаючи їх, правова держава є нічим іншим, як системою свободи¹³. Підсумовуючи, свобода як цінність правової культури проявляється у формуванні відповідного рівня правосвідомості соціуму, групи чи індивіда. Оскільки, свобода як цінність правової культури з одного боку неупорядковується, а з іншого має змогу розвиватися і удосконалюватися в залежності від ступеня розвитку суспільства, індивіда або групи. В рамках правової культури свобода впливає на формування правових поглядів, ідей, правової поведінки, що в свою чергу проявляється в повазі до інститутів влади, незалежно від того який кандидат і від якої партії став Президентом, характеризує певний рівень політичної свідомості, проявляється певними колом політичних відносин, які є основою політичної культури.

Другою спільною цінністю є справедливість. Традиційно справедливість розглядається саме як цінність права, оскільки право саме по собі повинно бути справедливим. Як зазначав В. Нерсесянц, «справедливість входить у поняття права, тому що право за визначенням справедливе, справедливість – внутрішня властивість і якість права, категорія правова, а не поза правова (не моральна, не релігійна). Справедливість – це самосвідомість, самовираз і самооцінка права і разом з тим – правова оцінка решти всього позаправового. Навіть втілюючись у конкретній правовій системі, справедливість значною мірою залишається явищем правосвідомості, соціальним

критерієм права». «Якого-небудь іншого принципу, крім правового, справедливості не має»¹⁴. У сучасній теорії права категорія «справедливість» визначається як принцип права, принцип юридичної відповідальності, соціально-політичний та моральний ідеал, оцінка відносин людських інтересів, розподіл прав і обов'язків між членами суспільства, визначення меж їх свободи. Іншими словами, йдеться про визначальну роль природного права, що є абсолютним критерієм свободи, сумарності, відповідності, пропорції, міри діяння і віддяки тощо¹⁵. Справедливість втілюється в правових нормах, визначає саму суть права, якщо право не є справедливим воно втрачає саме себе. Через критерій справедливості оцінюється поведінка людей, міра їх винуватості чи ні, міра тієї відповідальності яку порушники повинні понести. Тому питання існування справедливості як однієї з основних цінностей права не стоїть. Якщо говорити про те що справедливість виражається у правових нормах, то зрозуміло, що вона відображена в правотворчості, а значить і у правозастосуванні основою яких є певний рівень правосвідомості. Правосвідомість в свою чергу є складовою правової культури. Значить і правова культура містить таку цінність як справедливість і чим більш високо розвиненим є суспільством тим вищий ступінь правової культури в ньому, а значить більш гостро відчувається порушення такої цінності як справедливість. Не стоїть осторонь в цьому питанні і політична культура, яка миттєво реагує на порушення такої цінності як справедливість. На наше глибоке переконання, протести 2014 року і революція, що за ними послідувала стали результатом саме порушення такої цінності як справедливість. Надмірна і відверта брехня політиків, апофеозом якої стало не підписання Президентом Януковичем Асоціації, викликало відчуття розчарування на яке відреагувала частина населення якій умовно на сьогодні немає чого втрачати, тому що вони, по суті, ще нічого не мають крім своїх прагнень і сподівань – студенти. І зрозуміло, що після дій політиків та

представників правоохоронних органів, які дозволили собі звиряче побиття власного ж населення, того населення якому вони присягали на вірність, призвело до соціального вибуху, оскільки порушені були основні цінності свободи і справедливості. Надалі розвиток політичної ситуації виявив викривлену політичну культуру нашого істеблїшменту, якій на сьогодні не притаманна жодна цінність взагалі, крім цінності наживи. Безумовно за деформацією цінностей політичної культури слідує деформація правової культури правлячої еліти. Як не дивно, навіть у стані неологолошеної війни та перед обличчям реальної, як ніколи, втрати незалежності, правотворці знову змагаються між собою в питання хто більше і через прийняття якого закону для себе виторгує. Знаковим і показовим в цьому процесі є безумовно Закон України «Про очищення влади» за який не голосувала парламентарі доти поки не «виторгували» собі всі ті статті, які надавали право повернення на посади, наприклад, через перебування в зоні проведення антитерористичної операції. Досі не працює Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» тому, що в ньому також порушується основна цінність – справедливість. Ним повністю нівелюється презумпція невинуватості, встановлюється певний адміністративний вплив на суддів з боку тимчасової спеціальної комісії, і саме головне, масштабна корупція в судах існує в рамках вирішення майнових спорів, але про них в даному нормативно-правовому акті мова не йде. То який же висновок, де справедливість як основна цінність права, можна сказати його синонім? Сьогодні знову наші правотворці (вони ж професійні політики) бажать видати соціуму бажане за дійсне, замаскувавши гірку пігулку солодкою цукеркою. Ніхто не замислюється над тим, що суспільство змінилося, змінилася його правова й політична культура, і вона є діаметрально протилежною рівню правової і політичної культури правлячого класу, який змінив обличчя, але не змінив форму й сутність. Справедливість в даному випадку проявляється не через

відповідальність політиків як політичну так і правову, а через публічні виступи громадськості, через вимогу суспільства до реальних реформ, а не тільки шокову терапію Кабінету Міністрів для населення, і можна з впевненістю сказати, що сьогоденнє українське суспільство довго миритися з несправедливістю в праві і політиці не буде. Наслідки цього можуть бути фатальними як для суспільства так і для країни вцілому.

Наступною спільною цінністю для правової та політичної культури є рівність. Рівність безпосередньо пов'язана з справедливістю, в науці навіть говорять про справедливу рівність. Але перш ніж говорити, про рівність як про спільну для правової та політичної культури цінність варто визначити, що ж таке рівність. Найчастіше про рівність говорять саме як про правову цінність. На думку Є. Тілежинського – рівність – багатоаспектна категорія, яка визначає властивість права встановлювати й захищати однакові права, свободи, законні інтереси і обов'язки для максимально можливої кількості суб'єктів права¹⁶. В. Нерсисянц вважав, що рівність завжди є правовою, формально-правовою рівністю. Правова рівність абстрагована від фактичних відмінностей і тому має формальний характер. Правова рівність – це рівність вільних і незалежних один від одного суб'єктів права за загальним для всіх масштабом, єдиною нормою, рівною мірою¹⁷. Але, незважаючи на те, що дана цінність закріплюється і культивується в праві, по-суті вона є лише основою, підґрунтям рівних можливостей для всіх без винятку суб'єктів, а далі всі люди все рівно є нерівними. Ми не можемо говорити про ідеальну рівність оскільки люди мають різні фізичні, психологічні, економічні і соціальні трампліни і на практиці, нажаль, бідний відповідає за всі проступки по всій суворості закону, а багатий (або той хто має високий соціальний статус, наприклад, народний депутат) може просто відкупитись. Звичайно, цінності це ідеали до яких ми прагнемо, але навіть формальна рівність, в нашому суспільстві є досить умовною. Деякі

науковці говорять про справедливу рівність, хоча й вона не вирішить проблему рівності в суспільстві, оскільки люди, що створюють його від народження є нерівними, ми всі різні, і за можливостями в тому числі. Справедлива рівність, на нашу думку, можлива лише у відповідному суспільстві. По-суті повага до можливостей або визнання обмеженостей інших, рівних прав як чоловіка так і жінки повинна виховуватись, стати частиною правосвідомості, а не просто принципом права. Від того, що ми задекларували принцип рівності, він не почав існувати реально в нашому суспільстві, в головах як пересічних українців так і топ політиків нашої держави. Через те, що принцип рівності сьогодні не закріплений на рівні правосвідомості в соціумі, ми не спостерігаємо його і в політичній свідомості, як пересічного громадянина так і професійного політика. В правовій культурі принцип рівності просто декларується, а в політичній – на ньому роблять піар, маніпулюють свідомістю виборців. На нашу думку, рівність у суспільстві може бути досягнута лише тоді коли цей принцип стане невід’ємною складовою як правової так і політичної свідомості кожної людини в нашому суспільстві. Коли для дотримання принципу рівності не треба буде застосовувати покарання, а він буде невід’ємною частиною ментальності, національної традиції. Говорячи про рівність у праві і політиці, ми маємо на увазі, однакові для всіх індивідів можливості для самореалізації та самоствердження в соціумі, що призводить до його якісної зміни. Взагалі правова і політична культура – це індикатори якісних змін суспільства, і рівність якраз і є тією цінністю, що надає можливості для перебудови суспільства в процесі реалізації можливостей усіх людей без винятку, що до нього входять. В цьому контексті, формальна рівність є рушійною силою на шляху трансформації правової та політичної культури, оскільки покликана надати рівні для всіх умови на «старті».

Виходячи з вищевизначеного, варто підкреслити, що цінності є однією зі складових, що формують правову й політичну культуру,

складають її основу, стрижень. Чим вище рівень усвідомлення цінностей, їх добровільного сприйняття й дотримання, тим вище й сам рівень правової й політичної культури. Відтак, відбувається трансформація правової й політичної культури під тиском яких трансформується й саме суспільство. Безперечно, цінності – це ідеал, до якого ми прагнемо, але без встановлення такого еталону суспільство приречене на деградацію і занепад.

1. *Пасхавер А.* Кем бать / Пасхавер А. – К. : Фонд Порошенка, 2014. – 112 с. – С. 20. **2.** *Гердер И.* Идеи к философии истории человечества / Гердер И. – М. : Наука, 1977. – С. 6-7. **3.** *Філософія Гегеля і сучасність* : зб. наук. пр. присвяч. філос. творчості Гегеля / Філософ. фак. ; за ред. А. Карася, І. Добропас. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2002. – С. 112. **4.** *Карась А. Г.* Ціннісні характеристики права як чинники формування правової культури : дис. ... канд. юрид. наук спец. 12.00.01/ Карась А.Г. ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2014. – С. 20. **5.** *Кельзен Г.* Чисте правознавство : з додатками : Проблема справедливості / Кельзен Г. / пер. з нім. О. Мокровольського. – К. : Юніверс, 2004. – 496 с. **6.** *Михайлов С. В.* К вопросу об определении категории «правовая ценность» / С. В. Михайлов // Вопросы гуманитарных наук. – 2010. – №3 (47). – С. 162. **7.** *Денисюк С. Г.* Актуальні політичні цінності як компонента політичної культури [Електронний ресурс] / С. Г. Денисюк // Актуальні проблеми сучасної науки (17-19. 10. 2013.) Політологія. – Режим доступу : int-konf.org **8.** Там само. **9.** *Карась А. Г.* Цит. праця. – С. 102. **10.** *Монтескье Ш.* Избранные произведения / Монтескье Ш. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1955. – С. 288. **11.** *Кельзен Г.* Цит. работа. – С. 23-24. **12.** *Кострюков С.В.* Цінності політичної культури [Електронний ресурс] / С.В. Кострюков. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua> – data 2012. **13.** *Носков В.* Правосвідомість у соціально-полі-

тичному розвитку людини / В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросиніна // Політичний менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 131-133. **14.** *Нерсесянц В.С.* Філософія права / Нерсесянц. В.С. – М., 1998. – С. 30. **15.** *Шишко В. В.* Справедливість як правова цінність, що забезпечує дотримання основних прав і свобод людини [Електронний ресурс] / В. В. Шишко. – Режим доступу : [www. Vuzlib.com](http://www.Vuzlib.com) **16.** *Тилежинский Е. В.* Равенство как правовая категория : автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. юрид. наук : 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Е. В. Тилежинский. – Нижний Новгород, 2006. – С. 4. **17.** *Нерсесянц В. С.* Юриспруденция. Введение в курс общейтеории права и государства : для юрид. вузов и ф-тов / Нерсесянц В.С. – М. : Издательская группа Норма-Инфра, 1998. – С. 26-27.

Minkovych-Slobodyanyk Olena. Value Outlines of Political and Legal Culture

The present article is an attempt to define and to analyze some values mutual for legal and political cultures. The Ukrainian society's today can be characterized as the age of value reassessment, when the people turns away from material wealth and towards spiritual one under the pressure of changes in social processes. Values emerge in various domains of our life: political, legal, environmental, economic, social one, and depend, as we believe, on the quality of these domains, as well as on the level of the society's «readiness» to realize them and to promote development in this field. The way civil society puts its customary values into practice tells us about the level of the country's development on the whole.

Legal and political cultures are a value in any society, but they themselves hold their own values, too. It is generally known that legal and political cultures are both rather steady systems consisting of legal and political values. In their turn, political and legal values are the very regulators that form legal and political awareness of every individual, group,

society. They are defined and quite firmly established, yet changeable figures that transform together with the individual's, group's or society's development. It is through basic values that we can see the society's development level, for values are the essence of any society, while culture becomes its binding basis.

Present Ukrainian society can be described as the era of soul when the society of wealth begins to turn towards the spiritual benefits under the pressure of social change processes. Values appear in different planes of our life: political, legal, environmental, economic, social and depend on the quality of the data fields of social development, the degree of «readiness» of society to their implementation. Depending on how civil society implements made it possible to speak about the value of the degree of development of the country.

Political and legal form appropriate value consciousness of the individual, group or society, and thus act as a structural component of the political and legal culture. Therefore, understanding the political values and values of the right, who prefer different categories of the population of Ukraine will make it possible to form a monolithic society that does not become a «victim» externally inspired other cultural worldviews, because political values are the right values are the product of legal and political experience of society. But they can be different, even diametrically opposed, though tried and tested one society, depending on the level and living conditions, which include one or another group of society. Therefore it is necessary to identify common values inherent established as legal and political culture of this society in almost all categories of the population.

During the research we have identified basic mutual values of legal and political culture, namely: freedom, justice, equality, responsibility, legitimacy, civil society. The present article covers some of them.

Key words: values, legal culture, political culture, equality, freedom, justice, right, politics, civil society.